

УДК 378.6:62.016:811.161.2

**ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС “УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”.
СПЕЦИФІКА РОБОТИ ТЬЮТОРА-ФІЛОЛОГА**

*Лисенко Н.О., канд. філол. наук,
Дорошина Л.Ф. (Харків)*

У статті узагальнюється досвід викладачів кафедри українознавства та латинської мови Національного фармацевтичного університету щодо створення та впровадження дистанційного курсу з дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, окреслюється роль тьютора в дистанційному навчанні; деталізуються вимоги до особи тьютора-філолога та формулюються його функції. Здійснюється аналіз ризиків, що супроводжують роботу тьютора-філолога та спричинені розвитком сучасних комп’ютерних редакторів, існуванням он-лайн словників тощо.

Ключові слова: дистанційне навчання, тьютор, тьютор-філолог.

Лысенко Н.А., Дорошина Л.Ф. Дистанционный курс “Украинский язык (профессиональной направленности)”. Специфика работы тьютора-филолога. В статье обобщается опыт преподавателей кафедры украиноведения и латинского языка Национального фармацевтического университета по созданию и внедрению дистанционного курса по дисциплине “Украинский язык (профессиональной направленности)”, определяется роль тьютора в дистанционном обучении, детализируются требования к личности тьютора-филолога и формулируются его функции. Анализируются риски, сопровождающие работу тьютора-филолога и вызванные развитием современных компьютерных технологий, существованием он-лайн словарей и др.

Ключевые слова: дистанционное обучение, тьютор, тьютор-филолог.

Lysenko N.O., Doroshina L.F. Distance Course “Ukrainian Language (Professionally-Oriented)”. Specific Character of Tutor-Philologist’ Work. The experience of the teaching staff at the department of Ukrainian and Latin languages (National Pharmaceutical University) in creating and introducing the distance course on the subject “Ukrainian Language (professionally-oriented)” is generalized in the article. The authors determine the tutor’s role in distance education and detail the demands to the personality of a tutor-philologist and his functions. The article also deals with the analysis of risks, which accompany the

tutor-philologist' work and which are caused by the development of modern IT as well as by existing on-line dictionaries.

Key words: distance education, tutor, tutor-philologist.

Невпинний розвиток інформаційних технологій дозволив суттєво урізноманітнити форми організації освітнього процесу. В умовах інтеграції вітчизняної вищої школи в європейський науковий та освітній простір та реалізації академічної і наукової мобільності застосування інтернет-технологій надає можливість не тільки довільного пошуку потрібних даних у загальносвітовому банку інформації, але й системного та мотивованого дистанційного отримання знань з обраних спеціальностей. Відтак, упровадження дистанційного навчання на сучасному етапі вже не є ноу-хау. Серед переваг останнього зазвичай називають можливість надання освітніх послуг без урахування територіальної близькості (що є ідеальним варіантом для громадян інших країн або осіб з особливими потребами), зручний (іноді – індивідуальний) графік навчання, демократичні ціни (дистанційний курс, як правило, дешевший, ніж навчання на стаціонарі), постійна модернізація та вдосконалення, що спричинені конкуренцією між освітніми закладами (оскільки студент може обирати серед однотипних курсів і програм ті, які підйдуть саме йому, що, у свою чергу, позитивно впливає на мотивацію).

Попри побоювання викладачів старої школи щодо того, що впровадження дистанційного навчання призведе до вилучення з процесу викладання такої одиниці, як викладач, цього не сталося. І кваліфікований не тільки у своїй галузі, а й знайомий з усіма сучасними комп'ютерними технологіями тьютор – центральна постать у проведенні дистанційного навчання, бо саме він відповідає за фактичне наповнення та методичне забезпечення курсу.

Окреслення ролі викладача в дистанційному навчанні, формування вимог до нього знаходимо в статтях О. Малярчук та С. Змеєва, С. Щенникова та П. Закотнової, Н. Жевакіної та М. Семенова, М. Костикової та І. Скрипіної, Г. Мурасової, З. Девтерової та багатьох інших авторів. Проте всі зазначені дослідники говорять про завдання та вимоги до викладача-тьютора опосередковано, не зазначаючи, яку саме дисципліну він викладає. Оскільки кожна дисципліна має об'єктивні відмінності щодо

застосовуваних форм, методів і прийомів, формулювання завдань, з'являються додаткові вимоги до викладача-філолога, який викладає свій курс дистанційно, що, у свою чергу, доводить актуальність даного дослідження.

Відповідно, **предметом** нашого дослідження є специфіка дистанційного викладання мовних дисциплін.

Метою статті є деталізація вимог до особи викладача-філолога, який виконує функції тьютора при викладанні відповідних дистанційних курсів та аналіз ризиків, що неодмінно супроводжуватимуть його роботу, ураховуючи розвиток сучасних комп'ютерних редакторів, існування он-лайн словників, а також презентація дистанційного курсу з дисципліни "Українська мова (за професійним спрямуванням)", розробленого викладачами НФаУ.

У нашій країні поняття тьюторства наразі знаходиться у стадії становлення і, як будь-яке нове явище, не має ані чіткого визначення, ані закріплених функцій. Однак це не заважає йому бути провідним елементом системи дистанційного навчання.

На сьогодні у фаховій літературі вкоренилося визначення тьютора як викладача нового типу, який буде свою діяльність за принципово іншою педагогічною концепцією. За С. Щенниковим, тьютор – викладач-консультант, керівник навчальної групи, який займається методичною підготовкою студентів та проводить групові заняття-практикуми, здійснює допомогу в проведенні, перевірці та оцінюванні атестаційних робіт; проводить консультації та надає іншу психологічну підтримку, а також індивідуальну допомогу студентам у вирішенні навчальних та особистих проблем, пов'язаних з навчанням; здійснює професійну орієнтацію та консультування з питань кар'єри [4: 547]. Вочевидь, автор ілюструє західноєвропейське розуміння тьюторства. В українських університетах (як це, до речі, передбачено в НФаУ) особистими проблемами та педагогічною корекцією опікується спеціально призначений куратор.

М. Костикова та І. Скрипіна визначають чотири основні функції тьютора, серед яких, зокрема, виділяється організаційна – "тьютор приймає рішення про фінансування, акредитацію, наймає співробітників, розподіляє між ними ролі, піклується, щоб у студентів було необхідне устаткування і програмне забезпечення, доступ до сервера. Для цього він працює із співробітниками служби технічної

допомоги” [3: 73]. Зазначимо, що такі обов’язки в НФаУ виконують представники планово-фінансового відділу, деканату та Центру дистанційного навчання. Вони ж опікуються формуванням студентських груп та повідомленням логінів та паролів, необхідних для користування відповідним сайтом.

Спираючись на власний досвід, вважаємо, що доречніше було б говорити про три основні функції викладача-тьютора.

1. Організаційна – доведення до студентів програми курсу, мети та завдань, критеріїв системи оцінювання; пояснення доцільності використання розміщених на сайті навчальних матеріалів; повідомлення про терміни подання виконаних робіт тощо.

2. Навчально-методична – визначення мети і завдань, формування навчально-методичного забезпечення навчального процесу та ефективного його використання, здійснення керування навчальним процесом і перевіркою засвоєння матеріалу (консультації на форумі, перевірка завдань тощо).

3. Соціально-виховна – формування в студента позитивного та свідомого ставлення до предмету і власного освітнього рівня, самореалізації майбутніх кар’єрних перспектив; мотивація до самостійного наукового пошуку. Також тьютор-філолог особисто відповідає за мовне оформлення дистанційного курсу. Отже, він повинен сприяти розвитку у студентів навичок висококультурного інтелігентного спілкування та володіти бездоганною літературною мовою, оскільки студенти особливо гостро реагують на мовні помилки саме викладача-філолога, нерідко ототожнюючи ступінь професійної компетенції з мовною формою викладу його думок.

Отже, крім високого професійного рівня, тьютор-філолог повинен:

- мати ораторські здібності;
- уміти чітко та лаконічно пояснювати матеріал;
- бути тактовним при висловленні конструктивної критики та рекомендацій.

У спеціальній літературі знаходимо тезу про те, що “викладач”, “учитель” і “тьютор” є абсолютно різними поняттями. А вимоги, що висуваються до тьютора, та педагогічні технології, що ним застосовуються, суттєво відрізняються від загальнонавчальних у системі традиційного навчання [6: 21–25].

Цілком погоджуємося з Є. Полат: справа не в назві, а в появі нових

вимог до особи викладача, без виконання яких проводити дистанційне навчання неможливо, а також у необхідності більш ретельно виконувати як звичні, так і нові функції [5: 65]. Це абсолютно не виключає володіння вже набутих традиційним методичним інструментарієм та багаторічним досвідом очного викладання, без яких, на нашу думку, не можна ані розробити програмне наповнення, ані сформулювати мету і завдання курсу, ані визначити обсяг практичних завдань.

За О. Журавльовою, у системі дистанційного навчання від викладача вимагається низка спеціальних умінь:

- мати широкий кругозір щодо питань застосування інформаційних та комунікаційних технологій в освіті;
 - володіти комп'ютерною грамотою на рівні кваліфікованого користувача;
 - уміти працювати в Інтернет-мережі та корпоративній мережі Інтранет у межах доступу до своєї категорії користувача;
 - мати чітке уявлення про технології, методики та форми організації дистанційного навчання;
 - уміти проектувати та створювати електронні підручники;
 - мати навички використання різноманітних форм інтерактивної взаємодії зі студентами;
 - знати та застосовувати форми контролю знань, умінь та навичок в умовах Інтернет-освіти;
 - вести електронну документацію;
 - знати та враховувати в роботі педагогічні та психологічні основи дистанційного навчання [2].
- Відповідно, виправдання деяких колег-філологів своєї відмови працювати з дистанційними курсами через невміння користуватися сучасними інформаційними технологіями не можна вважати за об'єктивне. Однак, зазначимо, що до обов'язків викладача-тьютора не входить розробка програмного забезпечення курсу.

На жаль, при дистанційному навчанні робота тьютора не нормована, що у свою чергу призводить до необґрунтовано зростання навантаження на викладача.

Дистанційний курс із дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” для студентів-фармацевтів, що навчаються на першому курсі у Національному фармацевтичному університеті лише

нещодавно почав свою роботу. Зазначений курс входить до нормативної частини циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, призначений для групового вивчення. Предметом курсу є мова як соціально-культурний феномен і засіб спілкування, зокрема у професійній сфері. Мета курсу полягає у формуванні у студентів високого рівня комунікативної культури у сфері професійного спілкування в його усній і писемній формах; підвищенні рівня загальноомовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів; оволодінні навичками складання та редагування текстів офіційно-ділового та наукового стилів української мови. Курс складається з трьох змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Культура професійного мовлення. Фонетичні, орфографічні та стилістичні норми професійного мовлення. Вступ до справочництва. Документація щодо особового складу.

Змістовий модуль 2. Лексичні та фразеологічні норми професійного мовлення. Обліково-фінансова та господарсько-договірна документація.

Змістовий модуль 3. Морфологічні та синтаксичні норми професійного мовлення. Довідково-інформаційні та розпорядча документація.

Дистанційний курс “Українська мова” триває 18 тижнів, складається з 18 занять, трьох контрольних блоків і завершується екзаменом. Заняття охоплюють основну проблематику курсу і поділені на три змістові модулі (по 6 занять). До структури кожного заняття входять теоретична частина, в якій подано навчальний матеріал, та практичний блок, який містить питання для самоконтролю; завдання для самостійної роботи; завдання для тестового контролю; чати, форуми (обговорення навчальних тем); рекомендовану літературу. Оцінка з дисципліни “Українська мова” визначається з урахуванням результатів поточної навчальної діяльності студента та оцінок засвоєння ним окремих змістових модулів відповідно до Положення про рейтингову систему оцінки навчальної діяльності студентів ВМ(Ф)НЗ України.

До контрольних заходів належать поточний, проміжний та підсумковий контроль. Засвоєння теми (поточний контроль) здійснюється відповідно до конкретної мети після кожного заняття.

Опрацювавши теоретичний матеріал, студент повинен виконати завдання практичного блоку: відповісти на питання для самостійного

контролю (усно); виконати і надіслати завдання самостійної роботи, скласти тестування, узяти участь в обговоренні навчальної теми (форум або чат). Засвоєння змістових модулів (проміжний контроль) відбувається після опрацювання всіх тем занять певного змістового модулю. До форм проміжного контролю належать тестування та виконання індивідуального завдання: переклад фахового наукового тексту з російської мови, редагування фахового тексту відповідно до правил правопису та стилістики, складання різних видів документації.

Крім того, кожен студент повинен самостійно обрати тему реферату (на сторінці курсу, у розділі “Теми рефератів”) та підготувати мікродоповідь (5 хвилин) на одну з фахових тем. Доповідь виголошується в аудиторії до складання підсумкового модульного контролю і покликана перевірити рівень фахової мовленнєвої компетентності. У разі отримання позитивних оцінок за кожен вид практичної роботи, а також за складання трьох проміжних контролів та захист індивідуального завдання (реферат на фахову тему) студент допускається до підсумкового модульного контролю.

Варто зазначити, що вже під час апробації курсу (2011–2012 та 2012–2012 н. р.) виокремилася певна низка проблем, що пов’язані з викладанням саме мовної дисципліни:

1) визначити авторство виконаного завдання, надісланого студентом, неможливо. Крім тих випадків, коли через елементарну неуважність у запропонованих для складання документах не змінюються прізвища, ім’я та по батькові, власні назви, контекст слів, з якими слід було скласти речення;

2) завдання, орієнтовані на переклад фахового тексту, дещо втрачають свою актуальність, оскільки користування комп’ютерними перекладачами суттєво полегшує роботу студента. Як варіант, на нашу думку, можна використовувати тексти з великою кількістю підрядних зворотів і складною фаховою термінологією. Тоді роботу з перекладу тексту навіть за допомогою перекладача буде супроводжувати ретельне редагування;

3) використане на сайті програмне забезпечення дозволяє підтримувати зворотний зв’язок зі студентом. Отже, йому можна надіслати перевірене завдання. Якщо таку перевірку робити в електронному вигляді, це забирає невиправдано багато часу, особливо, якщо треба залишити коментар. Надсилати еталон також ризиковано.

Це призведе до необхідності оновлення всієї бази завдань щороку. Відповідно, викладачі української мови НФаУ обрали, очевидно, не найкращий, але зручний для себе варіант: студенту надсилається сканований варіант перевіреної “вручну” роботи. Адже кожен студент повинен проаналізувати свої помилки.

Таким чином, запорукою успішного впровадження дистанційних освітніх технологій є передусім людський чинник. Реформування системи освіти висуває підвищені вимоги до кваліфікації тьютора-філолога, який творчо працює, є соціально активним, здатним виховувати студента в швидкоплинному сьогоденні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жевакіна Н.В. Професійні функції діяльності викладача-тьютора в умовах дистанційного навчання / Н.В. Жевакіна, М.А. Семенов // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 5 (216). – С. 5–9.
2. Журавлева О.Б. Управление Интернет-обучением в высшей школе / О.Б. Журавлева, Б.И. Крук, Е.Г. Соломина ; под ред. Б.И. Крука. – 2-е изд. – М. : Горячая линия – Телеком, 2007. – 224 с.
3. Костікова М.В. Про деякі аспекти діяльності тьютора в системі дистанційної освіти / М.В. Костікова, І.В. Скрипіна // Системи обробки інформації. – 2011. – Вип. 7 (97). – С. 72–75.
4. Основы деятельности тьютора в системе дистанционного образования: Специализированный учебный курс / [Щенников С.А., Теслинов А.Г., Чернявская А.Г. и др.]. – М. : ООО “Дрофа”, 2006. – 591 с.
5. Педагогические технологии дистанционного обучения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Полат Е.С., Моисеева М.В., Петров А.Е. и др.] : под ред. Е.С. Полат. – М. : Изд. центр “Академия”, 2006. – 400 с.
6. Тьюторство как новая профессия в образовании : [состав. Школа “Эврикар-развитие”, г. Томск]. – Томск : Дельтаплан, 2001. – 159 с.